

Position paper: Effecten coronacrisis op energietransitie

(20-05-2020)

Aanleiding

Het coronavirus heeft een groot effect op de maatschappelijke uitdagingen waar Nederland momenteel voor staat, waaronder de energietransitie. Volgens FME, de vertegenwoordiger van de Nederlandse technologische industrie, zal de inzet op innovatie cruciaal zijn om geen vertraging op te lopen bij het behalen van de klimaatdoelen. Daarnaast zal innovatie van essentieel belang zijn om de werkgelegenheid tijdens de coronacrisis in Nederland te waarborgen. FME gaat in deze position paper hier verder op in.

Op welke wijze heeft corona invloed op de energietransitie?

De impact van de coronacrisis op Nederlandse bedrijven is groot. FME ziet dat bedrijven in onze achterban willen investeren in de energietransitie, maar te maken hebben met afgeslankte investeringsbudgetten. Als gevolg hiervan zullen duurzame investeringen worden uitgesteld. Dit heeft een directe impact op de bedrijven in onze achterban die nieuwe energietechnologie ontwikkelen. Deze bedrijven krijgen te maken met een verminderde vraag waardoor de ontwikkeling van energie innovaties onder druk komt te staan. De coronacrisis heeft zodoende een invloed op zowel de vraagkant als aanbodkant van nieuwe energietechnologieën, waardoor vertraging van de energietransitie door ons zeer reëel wordt geacht.

Deelvraag 1: Welke impact hebben de coronamaatregelen op het rendement van investeringen in duurzame technieken?

De coronamaatregelen hebben een negatief effect op het financiële rendement van investeringen in duurzame technieken. Genomen maatregelen, zoals bijvoorbeeld social distancing maatregelen, zorgen ervoor dat het productievolume en daarmee de afzet van bedrijven wordt aangetast. Bedrijven die bijvoorbeeld hebben geïnvesteerd in energiezuinige compressoren zullen door een verlaagde afzet meer tijd nodig hebben om deze duurzame investering terug te verdienen. Doordat de verwachte terugverdientijden langer zullen duren, zullen bedrijven minder snel geneigd zijn om te investeren in duurzame technieken. Helemaal gezien het feit dat de coronacrisis heeft geresulteerd in een lagere energieprijis. Het verdient daarom de aanbeveling om te onderzoeken wat de impact is van de coronacrisis op de terugverdientijden van technologieën, mede omdat bepaalde Wet- en regelgeving hierop gebaseerd is, denk aan de Wet Milieubeheer.

Deelvraag 2: Welke gevolgen hebben de coronamaatregelen op werk en inkomen?

FME heeft recent een enquête¹ uitgezet onder 2.200 FME-leden. De resultaten geven een goed beeld van de maatreeleffecten op 'werk' en 'inkomen' bij onze bedrijven. Hierbij moet worden opgemerkt dat onze achterban voor een kwart bestaat uit bedrijven die energiegerelateerde activiteiten ontplooiën. Onze leden hebben te maken met:

1. **Vraaguitval:** de producten uit de technologische industrie zijn sterk exportgericht. Door de coronacrisis en maatregelen die daarbij genomen zijn, valt de export terug. We zien dat 84% van onze leden grote hinder ondervinden door vraaguitval, vooral vanuit de Benelux en Duitsland. Herstel van vraaguitval is dan ook zeer afhankelijk van het tempo waarin de export weer zal aantrekken.
2. **Verstoring aanbodzijde:** voor de productie van technologieën geldt dat onze sector in sterke mate afhankelijk is van de levering van grondstoffen, specifieke onderdelen en halffabricaten vanuit het buitenland. Van onze bedrijven ervaart 69% hinder bij de bevoorrading en 54% heeft logistieke problemen zoals gesloten grenzen, vertragingen en leveringsonzekerheid. De bezettingsgraad bij onze leden is hierdoor naar een recorddieptepunt van 73% gedaald, dat is 21% lager dan één jaar geleden.
3. **Afname dienstverlening:** een groot deel van onze bedrijven behaalt een deel van hun omzet (zo'n 20 à 30 procent) uit vervangingsonderhoud, periodiek onderhoud en inspecties. Vanwege strengere hygiëne-eisen worden monteurs niet toegelaten op locaties bij de klant. Hierdoor kunnen onderhouds- en inspectiewerkzaamheden niet worden uitgevoerd.
4. **Omzetzaling en liquiditeitspositie:** bovenstaande ontwikkelingen hebben geleid tot een forse omzetzaling voor de Nederlandse technologische industrie: 47% van onze ondernemers verwacht in zowel Q2 als Q3 meer dan 20% omzetzaling te hebben. Dit heeft een enorme impact op de liquiditeitspositie van onze bedrijven: 57% van de ondernemers verwacht binnen 12 maanden liquiditeitsproblemen.

Deelvraag 3: Hoe beoordeelt u de inzet van klimaatmaatregelen tijdens en na de corona-crisis?

Wij zijn tevreden met de klimaatmaatregelen die het kabinet tijdens de coronacrisis heeft genomen, denk bijvoorbeeld aan het tijdelijk uitstellen van de Energiebelasting en de ODE-heffing. Ook de kabinetsmaatregel om één jaar ontheffing te verlenen voor realisatie van SDE-projecten in 2020, kan rekenen op onze steun. De coronacrisis zal ook een impact hebben op de realisatie van DEI-projecten met oplevertermijnen voor eind 2020. FME pleit daarom ook voor een verlenging van de oplevertermijn van DEI-projecten met één jaar tot eind 2021. Ook vinden wij het verstandig dat het wetsvoorstel 'CO2-heffing voor de industrie' rekening houdt met de impact van het coronavirus. FME pleit voor een CO2-heffing op EU-niveau. Een Europese CO2-heffing dient in de Green Deal te worden uitgewerkt waardoor nationale heffing overbodig wordt.

Deelvraag 4: Wat adviseert u aan het kabinet en de Tweede Kamer omtrent dit onderwerp?

1. Innoveren uit de crisis

FME is van mening dat we Nederland uit de crisis moeten innoveren. Vooral de energietransitie biedt mogelijkheden voor het ontwikkelen van nieuwe innovaties. Tijdens de economische crisis in 2008 heeft Nederland volop geïnvesteerd in zon- en windenergie, terwijl deze technieken zich toen in een kritieke fase bevonden: de technologieën waren goed bekend, maar de productie was nog kleinschalig en de kosten waren hoog. Investerings in opschaling hebben geleid tot gewenste kostendalingen waardoor nieuwe windprojecten nu zelfs zonder subsidie worden gerealiseerd. Dezelfde aanpak is ook noodzakelijk voor nieuwe energietechnologieën die zich nu in de opschalingsfase bevinden, denk aan energieopslag, elektrificatie, waterstof, groen gas² en energie uit water. Bovengenoemde technologieën vallen tussen de DEI+ en SDE++ waardoor de ontwikkeling van deze innovaties tot stilstand dreigt te komen door gebrek

¹ <https://www.fme.nl/nl/nieuws/zeer-zware-klappen-technologische-industrie-komst>

² <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020Z07943&did=2020D16975>

aan subsidieopties. Dit terwijl de maatschappelijke en economische potentie van de technologie is bewezen in de demonstratiefase.

Uit de voorjaarsnota 2020 blijkt dat €680 miljoen uit de onderbenutte middelen voor de SDE-regeling van 2021 in de algemene staatskas verdwijnen. Dit jaar verwacht het ministerie van Economische Zaken en Klimaat maar liefst €950 miljoen aan “onbenutte kasmiddelen” in de reserve te storten. FME verzoekt het kabinet om deze middelen vrij te maken voor de Regeling Opschaling Energie Innovaties (ROEI). Deze regeling zorgt ervoor dat kansrijke energie innovaties structureel worden gefaciliteerd in de opschalingsfase. Ook kunnen vrijgekomen middelen worden ingezet om energie-intensieve bedrijven in staat te stellen om te investeren in innovatie, zodat deze technologie ook daadwerkelijk toegepast wordt. FME pleit daarom voor voldoende investeringsruimte voor energie-intensieve bedrijven en investeringen in onder andere de nieuwe energie-infrastructuur zodat bedrijven aan de slag kunnen.

FME vindt het verder belangrijk dat de overheid haalbaarheids-, businesscase-, en marktonderzoeken financieel ondersteunt. Een goed voorbeeld is het FME-fieldlab Industriële Elektrificatie³ waar elektrificatie, energieopslag en waterstoftechnologie toepassingen niet door instellingen maar door de bedrijven zelf worden onderzocht op hun haalbaarheid. Vanwege de coronacrisis staat de (financiële) participatie van bedrijven aan deze onderzoeken onder druk, waardoor tijdelijke financiële ondersteuning vanuit de overheid gewenst is.

2. Benut kansen voor Nederlandse maakindustrie

Het principe van kosteneffectiviteit, maximale CO2-reductie tegen minimale kosten, staat centraal bij de energietransitie. Door op kosteneffectiviteit te sturen in subsidieregelingen, is het de vraag of de Nederlandse economie voldoende kan profiteren wanneer blijkt dat buitenlandse technieken goedkoper zijn (doordat deze bijvoorbeeld door staatsteun worden gefinancierd). Hierdoor lopen we nieuwe werkgelegenheid bij de energietransitie mis. Dit beeld wordt door PBL bevestigd in de Klimaat en Energieverkenning 2019, waarin het volgende staat: *“Een groot deel van de gebruikte energietechnologie wordt geïmporteerd, waardoor dit niet resulteert in vraag naar arbeid in Nederland om deze technologie te produceren”*. Volgens het PBL verklaart dit mede waarom de totale verwachte arbeidsvraag in Nederland een daling laat zien tot 2030. Het is juist in deze tijd belangrijk dat er nieuwe banen worden gecreëerd.

FME roept het kabinet op om bij de aangekondigde industrievisie Maakindustrie, die na de zomer wordt verwacht, onderzoek te doen naar de neveneffecten van kosteneffectiviteit voor Nederlandse (maak)bedrijven en de nationale werkgelegenheid. FME pleit ervoor dat het kabinet in de toekomst bij het toekennen van subsidies ook het effect op werkgelegenheid zwaarwegend meeneemt. Stel het werkgelegenheidspotentieel bij subsidieaanvragen vast en breng vervolgens een ranking aan. FME maakt hierbij graag de vergelijking met de werkwijze van de ‘Erkende Maatregelenlijst’ die wordt gebruikt om de terugverdientijd van energiebesparingsmaatregelen vast te stellen.

3. Zet in op betaalbare maatregelen

Zoals eerder in deze position paper al is aangehaald, heeft het coronavirus een grote impact op de investeringsbudgetten van bedrijven. Naar onze verwachting zullen bedrijven daarbij kritisch kijken naar duurzaamheidsinvesteringen en vooral inzetten op betaalbare investeringen, zoals energiebesparing. De coronacrisis heeft een impact op de energieprijzen die nu lager ligt dan normaal. Dit kan leiden tot uitstel van energiebesparende technieken. Overheden kunnen het voortouw nemen door energiebesparende technieken in te zetten in openbare gebouwen, zoals sociale woningen, scholen, zorginstellingen en overheidsgebouwen. Juist nu kunnen leegstaande scholen en kantoorpanden voorzien worden van LED-verlichting en klimaatinstallaties lucht- en waterzijdig worden ingeregeld.

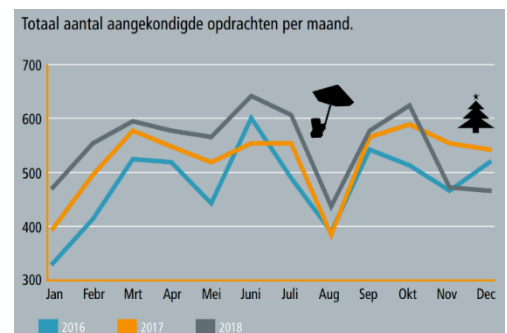
³ <https://www.fme.nl/nl/innovatieinderegio/fieldlab-industri%C3%ABle-elektrificatie-0>

Daarnaast pleiten we voor de oprichting van een tijdelijke adviescommissie die, gezien de impact van de coronacrisis op investeringsbudgetten van bedrijven, prioritering aan moet brengen in bestaande afspraken uit het klimaatakkoord. De adviescommissie moet een indeling maken in de afspraken waar tijdens de coronacrisis op ingezet moet worden, waarbij het uitgangspunt van betaalbaarheid centraal moet staan. Dit met het oog op het voorkomen van verdere vertraging van de energietransitie.

4. Haal overheidsopdrachten naar voren

Overheidsopdrachten kennen een jaarlijks terugkerend patroon. In juni is er een piek, gevolgd door een dip in augustus en een tweede piek in oktober. Omdat de zomervakantie er door coronacrisis anders zal uitzien, kunnen overheden bijvoorbeeld opdrachten, gepland voor november, naar voren halen. FME roept aanbestedende overheden op om in het licht van de coronacrisis te onderzoeken waar opdrachten, voorzien voor later in het jaar, naar voren gehaald kunnen worden.

Om te zorgen dat oplossingen uit de markt snel kunnen worden ingezet, heeft de Europese Commissie begin april 'richtsnoeren betreffende het gebruik van overheidsopdrachten in tijden van de coronacrisis' gepubliceerd. Zo is het – onder strikte voorwaarden mogelijk om -wettelijk bepaalde minimale termijnen te verkorten.⁴ Ook de Nederlandse aanbestedingswet uit 2012 biedt ruimte om adequaat op de crisis te reageren. FME pleit ervoor dat aanbestedende overheden de wettelijke mogelijkheden tot flexibiliteit bij aanbesteden optimaal te benutten. Volgens FME moet met name worden ingezet op de versnelde aanleg van de infrastructuur voor gas, warmte en elektriciteit in combinatie met opslag-, en conversie van energie om de capaciteit van de transportnetten optimaal te benutten.

5. Begin nu met het aanleggen van een hybride infrastructuur

Ons huidige elektriciteitsnet staat letterlijk onder hoogspanning: de groei van aanbod van duurzame energie is groter dan de huidige capaciteit van het net. Dit leidt tot veel onzekerheid. Voor industriële bedrijven met energie-intensieve processen is het onzeker welke vorm van duurzame energie (groene stroom, groene gasen of warmte) op welk moment beschikbaar zal zijn en tegen welke prijs.

Om processen om te schakelen naar duurzame opties, zoals elektrificatie, waterstof, groen gas, is het voor bedrijven noodzakelijk om te weten of deze energieopties tijdig beschikbaar zijn op productielocaties. Dat is nu niet het geval. FME pleit daarom voor het proactief investeren in een slimme en hybride energie-infrastructuur die ervoor gaat zorgen dat de beschikbaarheid van verschillende vormen van groene energie gegarandeerd wordt. Bedrijven kunnen dan later kiezen welke vorm van groene energie ze op welk tijdstip benutten voor hun productie. Dit heeft als voordeel dat geschakeld kan worden tussen verschillende vormen van energie al naar gelang de toekomstige marktprijs en zorgt ervoor dat de flexibiliteit en daarmee de betrouwbaarheid van de energievoorziening toeneemt. Dit vraagt om een radicaal andere benadering. Infrastructuur moet niet volgend maar leidend worden in de energietransitie.

Afsluitend

Graag verzoek wij u om onze position paper, schriftelijk dan wel mondeling, met de minister te bespreken. Mochten er naar aanleiding van deze analyse vragen zijn, dan kunt u contact opnemen met FME Public Affairs adviseur Jeroen Neefs (jeroen.neefs@fme.nl of 06-53158493).

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2020:108I:FULL&from=EN#ntr1-CI2020108NL.01000101-E0001>